

SAKRAMENT MAŁŻEŃSTWA WPROWADZENIE TEOLOGICZNE I PASTORALNE

Znaczenie i godność sakramentu małżeństwa Obowiązki i posługi Sprawowanie małżeństwa Uprawnienia konferencji episkopatu w zakresie adaptacji

ZNACZENIE I GODNOŚĆ SAKRAMENTU MAŁŻEŃSTWA

- 1.** Małżeńskie przymierze, przez które mężczyzna i kobieta tworzą ze sobą wspólnotę całego życia **1**, czerpie siłę i moc z aktu stworzenia, lecz zostało dla ochrzczonych podniesione do wyższej godności przez zaliczenie do sakramentów Nowego Przymierza.
- 2.** Małżeństwo powstaje przez zawarcie umowy małżeńskiej, czyli przez nieodwołalną zgodę obojga małżonków, w której oddają się oni sobie i wzajemnie przyjmują. Całkowitej wierności małżonków, a także nierozdzielnej jedności węzła małżeńskiego wymagają zarówno szczególna wspólnota mężczyzny i kobiety, jak i dobro dzieci **2**.
- 3.** Instytucja małżeństwa i miłość małżeńska z samej swojej natury nastawione są na zrodzenie i wychowanie potomstwa i znajdują w tym jakby swoje uwieńczenie **3**. Dzieci są najcenniejszym darem małżeństwa i przysparzają najwięcej dobra samym rodzicom.
- 4.** Ścisła wspólnota życia i miłości, przez którą małżonkowie "już nie są dwoje, lecz jedno ciało" **4**, została ustanowiona przez Boga Stwórcę, unormowana własnymi prawami i otrzymała tak wielkie błogosławieństwo, że nie zniweczył go grzech pierworodny **5**. Dlatego ten święty związek nie jest uzależniony od ludzkiego sądu, lecz od Twórcy małżeństwa, który obdarzył je szczególnymi dobrami i celami **6**.
- 5.** Chrystus Pan odnawiając stworzenie i czyniąc wszystko nowe **7**, przywrócił małżeństwu pierwotną formę i świętość, tak aby tego, co Bóg złączył, człowiek nie rozdzielał **8**. Aby jaśniej wyrazić i łatwiejszą uczynić nierozdzielność umowy małżeńskiej, Chrystus Pan podniósł ją do godności sakramentu na wzór Jego zaślubin z Kościołem **9**.
- 6.** Chrystus przez swoją obecność wniósł błogosławieństwo i radość na wesele w Kanie, przemienił wodę w wino, zapowiadając w ten sposób nadejście nowego i wiecznego przymierza. "Jak bowiem niegdyś Bóg wyszedł naprzeciw swojemu ludowi z przymierzem miłości i wierności, tak teraz Zbawca ludzkości" **10** ukazuje się jako Oblubieniec Kościoła, zawierając z nim przymierze przez swoje misterium paschalne.
- 7.** Przez chrzest, który jest sakramentem wiary, mężczyzna i kobieta raz na zawsze zostają włączeni w przymierze Chrystusa z Kościołem, tak że ich małżeńska wspólnota zostaje wchłonięta przez miłość Chrystusa i obdarzona mocą Jego ofiary **11**. Z tej nowej godności wynika, że ważne małżeństwo ochrzczonych zawsze jest sakramentem **12**,
- 8.** Dzięki sakramentowi małżeństwa małżonkowie chrześcijańscy wyrażają tajemnicę jedności i płodnej miłości Chrystusa i Kościoła i w niej uczestniczą **13**; dlatego wspomagają się wzajemnie w dążeniu do świętości we współżyciu małżeńskim, w przyjęciu i wychowaniu potomstwa, a w ludzie Bożym mają własne miejsce i specjalny dar **14**.
- 9.** Przez ten sakrament Duch Święty sprawia, że jak "Chrystus umiłował Kościół i wydał za niego samego siebie" **15**, tak małżonkowie chrześcijańscy, równi godnością, starają się podtrzymywać i umacniać swoje małżeństwo przez wzajemne oddanie i niepodzielną miłość, która wypływa z Boskiego źródła miłości, aby łącząc czynniki boskie i ludzkie, wśród pomyślności i przeciwności trwali w wierności ciałem i duchem **16**, dalecy od wszelkiego cudzołóstwa i rozwodu **17**.

10. Prawdziwy szacunek dla miłości małżeńskiej i cały sens życia rodzinnego zmiierzają do tego, aby małżonkowie nie zapominając o pozostałych celach małżeństwa, skłonni byli mężnie współdziałać z miłością Stwórcy i Zbawiciela, który przez nich wciąż powiększa i wzbogaca swoją rodzinę **18**. Tak więc, ufając Bożej Opatrzności i wyrabiając w sobie ducha ofiary **19**, przynoszą chwałę Stwórcy i zdążają do doskonałości w Chrystusie, gdy w poczuciu szlachetnej, ludzkiej i chrześcijańskiej odpowiedzialności pełnią zadanie rodzenia potomstwa **20**.

11. Bóg, który powołał oblubieńców do małżeństwa, nadal powołuje ich w małżeństwie **21**. Ci, którzy zawierają małżeństwo w Chrystusie, mogą w wierze w słowo Boże owocnie sprawować misterium jedności Chrystusa i Kościoła, uczciwie je przeżywać i wobec wszystkich składać publiczne świadectwo. Małżeństwo w świetle wiary upragnione, przygotowane, sprawowane i codziennie przeżywane to związek, "który Kościół łączy, ofiara umacnia, błogosławieństwo potwierdza, aniołowie ogłaszają, a Ojciec uznaje... Jakże pięknym stadłem jest para wierzących, którzy mają jedną nadzieję, jednakowy sposób życia i taki sam zwyczaj posługi. Obydwoje są współwyznawcami, obydwójce współsługami, nie istnieje żadna różnica co do ducha, ani co do ciała. Owszem, rzeczywiście dwoje są w jednym ciele; gdzie jest jedno ciało, tam jest i jeden duch" **22**.

OBOWIĄZKI I POSŁUGI

12. Przygotowanie i sprawowanie małżeństwa, które dotyczy przede wszystkim samych przyszłych małżonków oraz ich rodziny, ze względów duszpasterskich i liturgicznych należy także do biskupa, do proboszcza i jego wikariuszów oraz w pewnym stopniu do całej wspólnoty kościelnej **23**.

13. Biorąc pod uwagę normy lub wskazania pastoralne ewentualnie ustalone przez Konferencję Episkopatu w sprawie przygotowania narzeczonych i duszpasterstwa małżeństw, biskup powinien kierować sprawowaniem sakramentu i duszpasterstwem małżeństw w całej diecezji, zapewniając wiernym pomoc, dzięki której stan małżeński zachowa ducha chrześcijańskiego i będzie się doskonalił **24**.

14. Duszpasterze mają obowiązek troszczyć się, aby własna wspólnota kościelna świadczyła tę pomoc przede wszystkim:

- 1)** przez przepowiadanie, katechezę odpowiednio przystosowaną dla małoletnich, młodzieży i dorosłych, także przy użyciu środków społecznego przekazu, dzięki czemu wierni otrzymają pouczenie o znaczeniu małżeństwa chrześcijańskiego, jak również o obowiązkach małżonków i chrześcijańskich rodziców;
- 2)** przez osobiste przygotowanie do zawarcia małżeństwa, przysposabiające narzeczonych do świętości ich nowego stanu i jego obowiązków;
- 3)** przez owocne sprawowanie liturgii małżeństwa, która winna ukazywać, że małżonkowie są znakiem i zarazem uczestniczą w tajemnicy jedności oraz płodnej miłości Chrystusa i Kościoła;
- 4)** przez świadczenie pomocy małżonkom, aby wiernie zachowując i chroniąc przymierze małżeńskie, osiągnęli w rodzinie życie coraz bardziej święte i doskonałe **25**.

15. Do należytego przygotowania małżeństwa trzeba dostatecznie długiego czasu. O tej potrzebie narzeczonych już poprzednio powinni wiedzieć.

16. Duszpasterze, kierując się miłością Chrystusa, niech przyjmują narzeczonych i przede wszystkim podtrzymują i ożywiają ich wiarę, albowiem sakrament małżeństwa zakłada i domaga się wiary **26**.

17. Po przypomnieniu narzeczonym podstawowych elementów nauki chrześcijańskiej, o których wyżej wspomniano (nry 1-11), należy ich pouczyć o małżeństwie i rodzinie oraz o sakramencie, jego obrzędach, modlitwach i czytaniach, tak aby mogli świadomie i owocnie sprawować sakrament.

18. Katolicy, którzy jeszcze nie przyjęli sakramentu bierzmowania, przed zawarciem małżeństwa powinni go przyjąć, aby dopełnić wtajemniczenia chrześcijańskiego, jeżeli jest to możliwe bez poważnej niedogodności. Narzeczonym zaleca się, aby w czasie przygotowania do sakramentu małżeństwa przyjęli sakrament pokuty, jeżeli jest to potrzebne, i aby przystąpili do Najświętszej Eucharystii, zwłaszcza w czasie sprawowania sakramentu małżeństwa **27**.

19. Przed zawarciem małżeństwa należy się upewnić, że nic nie stoi na przeszkodzie do jego ważnego i godziwego zawarcia **28**.

20. W czasie przygotowania, biorąc pod uwagę poglądy ludu na małżeństwo i rodzinę, niech duszpasterze starają się ukazać w świetle wiary wzajemną i prawdziwą miłość między narzeczonymi. Także te elementy, których prawo wymaga do ważnego i godziwego zawarcia małżeństwa, mogą posłużyć do wzrostu żywej wiary i płodnej miłości między narzeczonymi, aby powstała chrześcijańska rodzina.

21. Jeżeli jednak mimo wszystkich usiłowań narzeczeni wyraźnie i formalnie oświadczają, że odrzucają to, co Kościół chce dopełnić sprawując obrzęd małżeństwa ochrzczonych, duszpasterz nie może dopuścić ich do obrzędu. Nawet jeśli czyni to z żalem, musi przyjąć do wiadomości tę sytuację i uświadomić zainteresowanych, że w tym stanie rzeczy nie Kościół, ale oni sami stanowią przeszkodę do odbycia obrzędu, o który proszą **29**.

22. W sprawach małżeńskich nierzadko zachodzą szczególne okoliczności: np. małżeństwo ze stroną ochrzczonej niekatolicką, z katechumenem, ze stroną nie ochrzczonej albo ze stroną, która wyraźnie odrzuciła wiarę katolicką. Duszpasterze niech wezmą pod uwagę normy Kościoła przewidziane na takie wypadki, i jeżeli trzeba, niech zwrócą się do właściwej władzy.

23. Wypada, aby ten sam kapłan przygotowywał narzeczonych, wygłosił homilię w czasie sprawowania sakramentu, przyjął zgodę małżeńską oraz odprawił Mszę świętą.

24. Także diakon, który otrzymał upoważnienie od proboszcza lub od miejscowego ordynariusza, może przewodniczyć sprawowaniu sakramentu małżeństwa **30**, nie wykluczając błogosławieństwa małżonków.

25. Tam, gdzie nie ma kapłanów i diakonów, biskup diecezjalny po uzyskaniu pozytywnej opinii Konferencji Episkopatu i zezwolenia Stolicy Apostolskiej może delegować świeckich do asystowania przy zawieraniu małżeństw. Należy wybrać odpowiedniego świeckiego, który potrafi przygotować narzeczonych i właściwie odprawić liturgię zawierania małżeństwa **31**. On pyta nowożeńców o zgodę na małżeństwo i przyjmuje ją w imieniu Kościoła **32**.

26. Inni świeccy w różny sposób mogą uczestniczyć w duchowym przygotowaniu narzeczonych i w samym sprawowaniu obrzędów. Cała zaś wspólnota chrześcijańska powinna współdziałać, aby dać świadectwo wiary i ukazać światu miłość Chrystusa.

27. Małżeństwo należy zawierać w parafii narzeczonego lub narzeczonej. Za zezwoleniem własnego ordynariusza lub własnego proboszcza wolno małżeństwo zawrzeć gdzie indziej **33**.

SPRAWOWANIE MAŁŻEŃSTWA

PRZYGOTOWANIE

28. Ponieważ małżeństwo jest ustanowione dla wzrostu i uświęcenia ludu Bożego, jego sprawowanie ma charakter wspólnotowy, który domaga się uczestnictwa wspólnoty parafialnej, a przynajmniej niektórych jej członków. Biorąc pod uwagę zwyczaje miejscowe, zależnie od okoliczności można zawierać kilka małżeństw w tym samym czasie albo sprawować sakrament w czasie Mszy niedzielnej.

29. Samo sprawowanie sakramentu należy starannie przygotować, w miarę możliwości przy udziale narzeczonych. Małżeństwo zasadniczo powinno się zawierać w czasie Mszy. Proboszcz jednak, wzięwszy pod uwagę potrzeby duszpasterskie, a także stopień udziału w życiu Kościoła narzeczonych i uczestników uroczystości, niech rozważy, czy lepiej jest zaproponować zawarcie małżeństwa w czasie Mszy, czy poza nią **34**. Jeżeli okoliczności za tym przemawiają, przy udziale samych narzeczonych należy wybrać czytania z Pisma świętego, które będą objaśnione w homilii; formę, w jakiej wyrażą wzajemną zgodę na małżeństwo; formularze błogosławieństwa obrączek, błogosławieństwa ślubnego, intencje modlitwy powszechnej i śpiewy. Ponadto należy używać

przewidzianych w obrzędach tekstów do wyboru i zważać na zwyczaje miejscowe, które można zachować, jeżeli przemawiają za tym okoliczności.

30. Wykonywane śpiewy powinny być dostosowane do obrzędów małżeństwa i wyrażać wiarę Kościoła. Należy zwrócić uwagę na znaczenie Psalmu responsoryjnego w czasie liturgii słowa. To, co zostało powiedziane o śpiewach, odnosi się również do wyboru dzieł muzycznych.

31. Świąteczny charakter sprawowania małżeństwa powinien się wyrazić również w odpowiedniej dekoracji kościoła. Ordynariusze miejscowi niechaj czuwają, aby poza honorami należnymi władzom świeckim stosownie do przepisów liturgicznych, nie okazywać żadnych szczególnych względów prywatnym osobom lub stanowiskom społecznym **35**.

32. Jeżeli małżeństwo sprawuje się w dniu o charakterze pokutnym, zwłaszcza w Wielkim Poście, proboszcz powinien napomnieć narzeczonych, aby mieli na uwadze szczególny charakter tego dnia. Zakazane jest sprawowanie małżeństwa w Wielki Piątek Męki Pańskiej i w Wielką Sobotę.

ZASADY STOSOWANIA OBRZĘDÓW

33. Przy sprawowaniu małżeństwa w czasie Mszy używa się obrzędu opisanego w rozdziale I. Jeżeli małżeństwo zawiera się bez Mszy, obrzęd odbywa się po liturgii słowa według rozdziału II.

34. Gdy małżeństwo zawiera się w czasie Mszy, używa się formularza Mszy obrzędowej za nowożeńców i szat koloru białego lub świątecznego. Gdy przypada dzień wymieniony w numerach 1-4 Tabeli dni liturgicznych, odprawia się Mszę z dnia z jej czytaniem, zachowując błogosławieństwo małżonków oraz, zależnie od okoliczności, właściwą dla obrzędu formułę błogosławieństwa końcowego.

Jeżeli jednak w Okresie Narodzenia Pańskiego i w Okresie Zwykłym małżeństwo zawiera się w niedzielę w czasie Mszy, w której uczestniczy wspólnota parafialna, odprawia się Mszę z niedzieli. Ponieważ liturgia słowa dostosowana do sprawowania małżeństwa ma wielkie znaczenie dla katechezy, którą należy głosić na temat samego sakramentu i obowiązków małżeńskich, gdy przepisy zabraniają odprawiania Mszy za nowożeńców, można jedno czytanie wziąć z tekstów przewidzianych na liturgię małżeństwa.

35. W liturgii małżeństwa powinny wyraźnie występować zasadnicze elementy, a mianowicie: liturgia słowa, która uwidacznia znaczenie chrześcijańskiego małżeństwa w dziejach zbawienia oraz jego zadania i obowiązki dotyczące uświęcenia małżonków i dzieci; zgoda zawierających umowę małżeńską, o którą asystujący pyta i którą przyjmuje; czcigodna modlitwa, w której prosi się o błogosławieństwo Boże dla oblubienicy i oblubieńca; Komunia eucharystyczna obojga małżonków i pozostałych uczestników. Ona jest głównym źródłem dla ich miłości i dzięki niej wchodzi we wspólnotę z Bogiem i z bliźnimi **36**.

36. Jeżeli małżeństwo zawiera strona katolicka ze stroną ochrzczonej niekatolicką, należy odprawić obrzęd małżeństwa bez Mszy (Rozdział II). Jeżeli jednak przemawiają za tym okoliczności i ordynariusz miejscowy udzieli zezwolenia, można odprawić obrzęd zawarcia małżeństwa w czasie Mszy (Rozdział I); gdy chodzi o dopuszczenie strony niekatolickiej do Komunii eucharystycznej, należy zachować normy wydane dla różnych wypadków **37**. Jeżeli małżeństwo zawiera strona katolicka z katechumenem lub ze stroną niechrześcijańską, należy zastosować obrzęd niżej podany (Rozdział III), uwzględniając zmiany przewidziane w różnych wypadkach.

37. Chociaż duszpasterze są sługami Ewangelii Chrystusa dla wszystkich, powinni zwrócić szczególną uwagę na tych katolików i niekatolików, którzy nigdy lub prawie nigdy nie uczestniczą w obrzędach małżeństwa i Eucharystii. To duszpasterskie wskazanie odnosi się przede wszystkim do samych nowożeńców.

38. Jeżeli małżeństwo zawiera się w czasie Mszy, oprócz tego, co jest potrzebne do sprawowania Mszy, w prezbiterium należy przygotować księgę "Obrzędy sakramentu małżeństwa" i obrączki dla

nowożeńców. Należy również przygotować naczynie z wodą święconą oraz kielich odpowiedniej wielkości do Komunii pod dwiema postaciami.

UPRAWNIENIA KONFERENCJI EPISKOPATU W ZAKRESIE ADAPTACJI

39. Konferencje Episkopatu na podstawie Konstytucji o liturgii świętej **38** mogą dostosować ten Rytuał Rzymski do zwyczajów i potrzeb poszczególnych krajów. Po zatwierdzeniu przez Stolicę Apostolską można go używać w krajach, dla których jest przeznaczony.

40. Do Konferencji Episkopatu należy:

- 1) Określić dostosowania, o których mowa niżej (nry 41- 44).
- 2) Wprowadzenie, które zawiera Rytuał Rzymski w numerze 36 i następnych (Zasady stosowania obrzędów), jeżeli trzeba, dostosować i uzupełnić, aby udział wiernych był świadomy i czynny.
- 3) Przygotować przekłady tekstów, tak aby były rzeczywiście dostosowane do charakteru różnych języków i różnych kultur. Ilekroć to jest potrzebne, należy do śpiewu dodać melodie.
- 4) W wydawanych księgach zastosować taki układ treści, jaki najlepiej odpowiada potrzebom duszpasterskim.

41. Podczas przygotowania dostosowań należy mieć na uwadze następujące zasady:

- 1) Formuły Rytuału Rzymskiego można dostosować lub, jeżeli trzeba, uzupełnić; odnosi się to także do pytań przed wyrażeniem zgody na małżeństwo i do samych słów zgody.
- 2) Gdy Rytuał Rzymski przewiduje kilka formuł do wyboru, wolno dołączyć inne formuły o tym samym charakterze.
- 3) Zachowując strukturę obrzędu sakramentalnego, można akomodować porządek części. Jeżeli wyda się to właściwe, można opuścić pytania przed wyrażeniem zgody małżeńskiej, z zachowaniem prawa, by asystujący zapytał nowożeńców o zgodę na małżeństwo i tę zgodę przyjął.
- 4) Jeżeli potrzeba duszpasterska tego wymaga, można postanowić, aby zawsze pytano o zgodę małżeńską.
- 5) Po wręczeniu obrączek zgodnie z miejscowym zwyczajem może się odbyć nałożenie wieńca nowej małżonce lub welacja nowożeńców.
- 6) Jeżeli w jakimś kraju podanie rąk albo błogosławieństwo i wręczenie obrączek nie zgadzają się z kulturą narodową, można postanowić, aby te obrzędy opuszczono lub zastąpiono je innymi.
- 7) Starannie i roztropnie należy rozważyć, co można przyjąć z tradycji i kultury poszczególnych narodów.

42. Zgodnie z przepisami zawartymi w Konstytucji o liturgii świętej (nr 63 b) każda Konferencja Episkopatu może opracować własny obrzęd małżeństwa dostosowany do zwyczajów miejscowych i narodowych i uzyskać zatwierdzenie Stolicy Apostolskiej. Należy zachować przepis, który wymaga, aby asystujący żądał od zawierających małżeństwo wyrażenia zgody i tę zgodę przyjął **39** oraz, aby udzielił błogosławieństwa ślubnego **40**. Wprowadzenie zawarte w Rytuale Rzymskim należy umieścić także w rytuale krajowym **41** z wyjątkiem szczegółów odnoszących się do przebiegu obrzędów.

43. Wszystko, co jest szlachetne w zwyczajach i sposobach zawierania małżeństwa u tych narodów, które dopiero teraz przyjmują Ewangelię, i co nie wiąże się w sposób nierozłączny z przesadami i błędami, należy życzliwie ocenić i, jeśli to możliwe, zachować nienaruszone, a nawet przyjąć do samej liturgii, o ile to odpowiada zasadom prawdziwego i autentycznego ducha liturgii **42**.

44. Ceremonie małżeństwa, które zgodnie ze zwyczajem jakiegoś narodu odprawia się w domu nieraz przez szereg dni, należy ukształtować w duchu chrześcijańskim i przystosować do liturgii. W takim wypadku Konferencja Episkopatu, uwzględniając potrzeby duszpasterskie narodu, może postanowić, aby sam obrzęd sakramentalny mógł się odbywać w domu.